

JAK JE LIDSKÁ ŘEČ STARÁ?

Mgr. Jan Krása, Ph.D.

Katedra psychologie, Pedagogická
fakulta, Masarykova univerzita

Jak je lidská řeč stará?

Jak definovat řeč? Jaké znaky řeči chceme datovat?

Řeč vnímáme jako synchronní jev.

Kdy začal člověk pomocí řeči vytvářet propozice a uchovávat je v paměti (možnost myšlení v řeči)?

Jak je lidská řeč stará?

Kam posunout hranici počátku „moderní“ řeči?
A jaké k tomu máme doklady?

3 400 př.l. - vznik písma

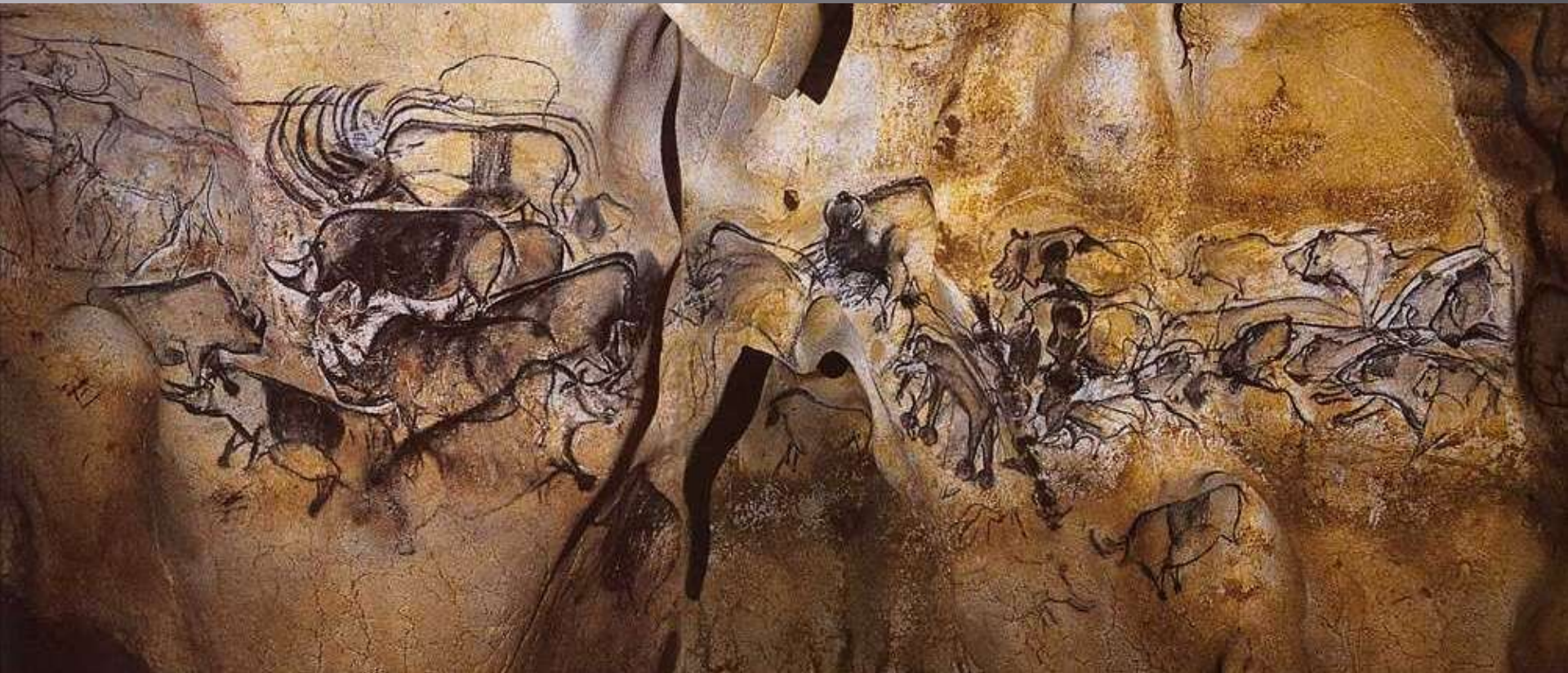

9 600 – 8 800 př.l. EPIPALEOLIT- PPNA

Lze si představit stavbu megalitických chrámů v Göbekli Tepe (Turecko) bez verbální koordinace?

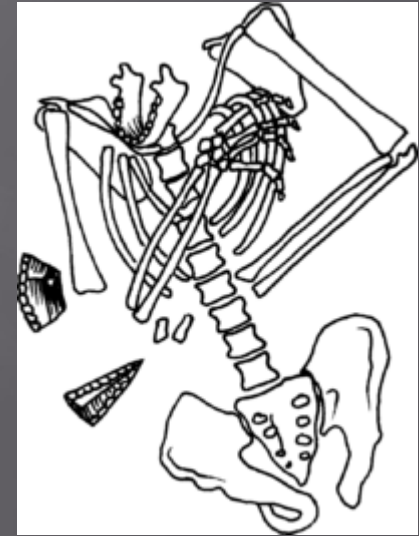

40 - 10 ka
MLADÝ PALEOLIT

300 – 40 ka STŘEDNÍ PALEOLIT

Kosterní pozůstatky (jazylka
neandrtálce z j. Kebara – 60 ka; gen
FOXP2 v neandrtálském genomu)

Dochovány jsou hlavně **kamenné nástroje**.

Oldowan – Mód 1: 2,6-1,8 Ma

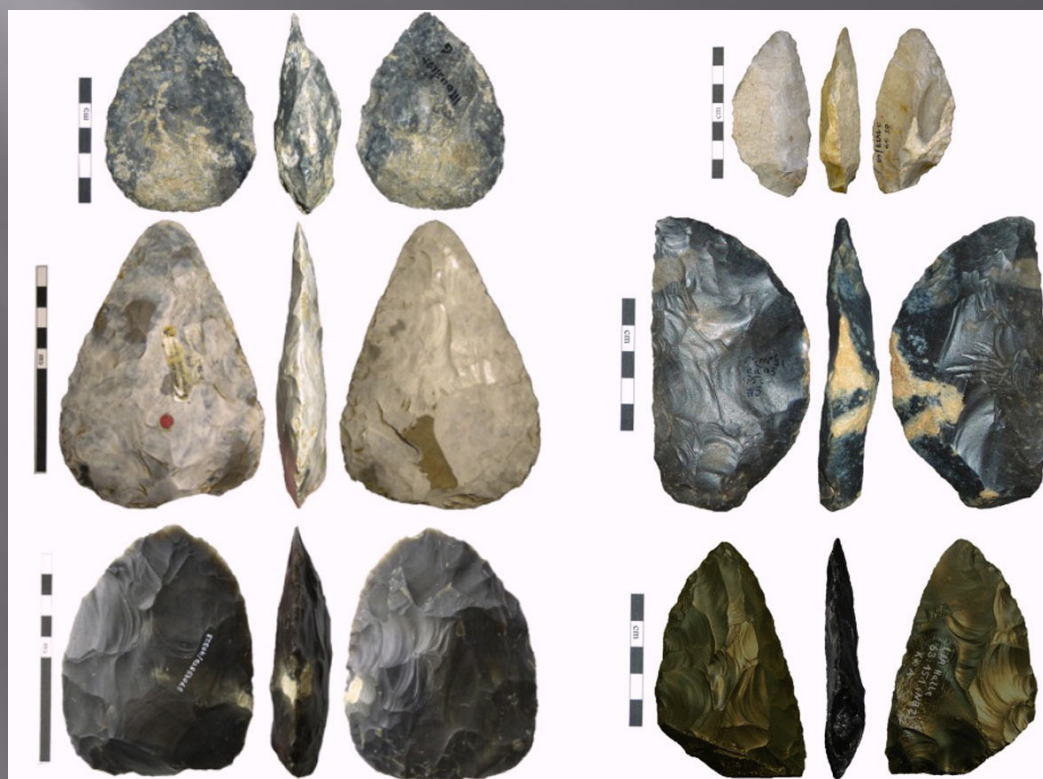
Dokonalejší než kamenné nástroje lidoopů.

Vyžaduje zručnost. Mezník 2 Ma – pracovní stopy a přechod k *power scavanging* (Bickerton, 2009).

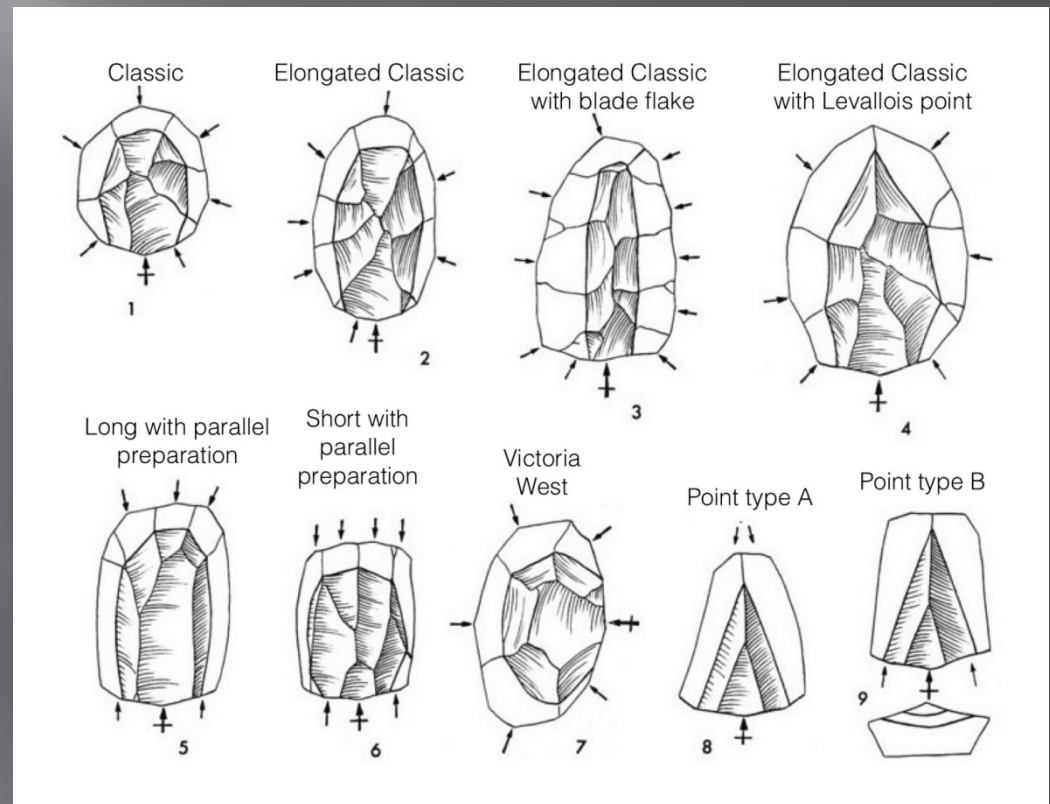
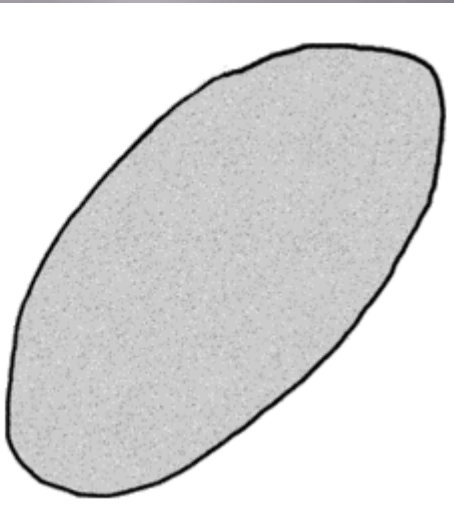
Acheuléen – Mód 2: 1,8-0,3 Ma

Bifaciální opracování. Typickým nástrojem přestní klín. Vyžaduje hierarchicky uspořádané plánování.

Moustérien – Múd 3: 300-40 ka

Levalloiská technika. Výroba hrotů, první doklady kompozitních nástrojů. Užívání okru. Ke konci i pohřby.

Kompozitní nástroje

Jejich výroba vyžaduje spojení 3 (4) zcela odlišných technologií (ty mají vlastní sekvence a vlastní nástroje).

Kompozitní nástroje

Stanley Ambrose (2001, 1748-1753) spekuluje:

„Spojování technologií v různých konfiguracích dává vzniknout různým nástrojům. To je analogické řeči, která má gramatiku, neboť hierarchická spojení zvuků vytváří smysluplné fráze a věty a změna slovosledu vede ke změně smyslu... Kompozitní nástroj může být analogický větě, ovšem vysvětlit někomu, jak takový nástroj udělat, vyžaduje návod nebo krátký příběh. Jestliže se kompozitní nástroje a řeč rozvíjely pospolu, mohli neandrtálci a moderní lidé již před 300 ka mluvit.“

Kompozitní nástroje

Dokážeme si představit výrobu kompozitních nástrojů bez pomoci plně rozvinuté řeči (věty)?

Kompozitní nástroje (KN)

Z pohledu kognitivní psychologie lze v existenci KN vidět doklad *scénáře* (Shank, Abelson, 1977).

Scénářem je ovšem podmíněna i výroba pěstního klínu (tvarování, ztenčování).

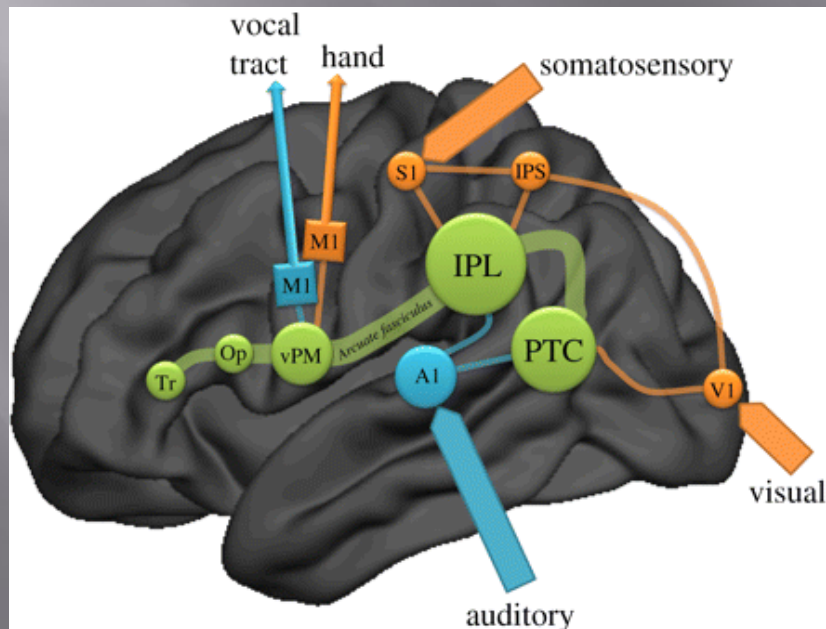
Tvorba KN předpokládá komplexní scénář složený z několika scénářů nižší úrovně.

Otázkou tedy je, zda si lze představit hierarchicky strukturovaný scénář bez prostředkování řeči.

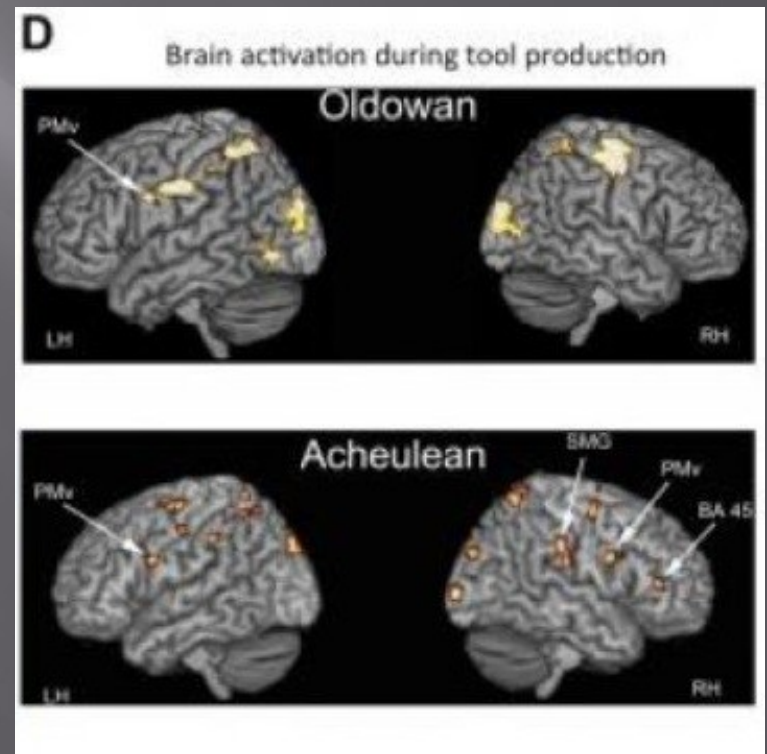
Příklady

- ▣ Malé děti dokážou leccos i přes nedokončený vývoj řeči
- ▣ Lidé s porušeným FOXP2 genem (rodina KE) jsou schopni většiny činností
- ▣ Lidé s jinými poruchami
- ▣ Učennlivá zvířata dokážou leccos
- ▣ Jiné

- KN nejsou nutně důkazem paralelní existence řeči.
- KN jsou mnohem spíše preadaptací na syntaxi řeči. Mentální modul určený k tvorbě KN byl později (již jako expertní) užit k realizaci větné struktury (srov. Stout, 2008, 2011, 2011b).

Stout, Chaminade (2011)

Stout (2010)

Jak je lidská řeč stará?

Kam tedy posunout hranici počátku „moderní“ řeči?

A jaké k tomu máme doklady?

Zůstává zde pohřeb jako doklad složitého kognitivního scénáře, který se ovšem těžko obejde bez věrské soustavy, tj. bez propozičního systému, který umožňuje inference.

Doklad pohřbu? – cca 100 ka

Qafzeh – 115-96 ka – v jeskyni 6 pohřbů (Q 11 měl v ruce parohy a kolem okr)

Skhul – 81-101 ka – v jeskyni 3 pohřby (S 5 měl na prsou čelist divočáka a kolem okr)

To byli ovšem první sapienti, kteří migrovali z Afriky.

Qafzeh 11

Qafzeh 9 a 10

Doklad pohřbu

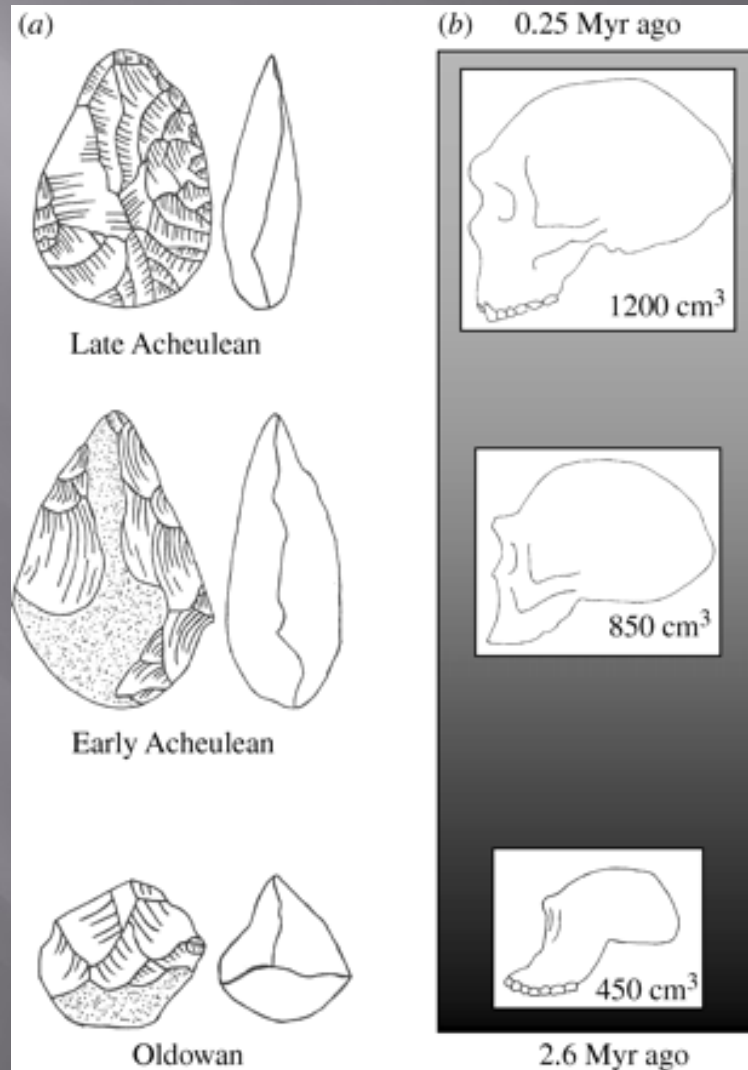
Od neandrtálců je znám nejstarší pohřeb z La Chapelle-aux-Saints – 50 ka

Závěr

Mezi 300-100 ka se vokalizované signály (možná již symbolické) promítly do modulu, který hierarchicky sekvenoval práci rukou (výroba KN), a postupně vytvořily větnou strukturu řeči. Ta umožnila tvorbu možných světů (resp. propozičních systémů).

Děkuji za pozornost

Stout et al. (2008)